

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії Східної Європи

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Перший проректор  
проф. Ю. В. Холін

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

**Історія економіки та економічної думки**

\_\_\_\_\_  
(назва навчальної дисципліни)

032 історія та археологія  
спеціальність (напря́м) \_\_\_\_\_  
історичний  
факультет \_\_\_\_\_

2016/2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету  
(інституту, центру)

“ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року, протокол №\_\_

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Волосник Ю. П., д. і. н, проф.

Програму схвалено на засіданні кафедри  
Історії Східної Європи

\_\_\_\_\_  
Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року №\_\_

проф. Духопельников В. М.  
В. о. завідувача кафедри \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(підпис)

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією  
історичного

\_\_\_\_\_  
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна  
дисципліна

Протокол від “ \_\_\_\_\_ ” \_\_\_\_\_ 20\_\_ року №\_\_

доц. Тумаков О. І.  
Голова методичної комісії \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_  
(підпис)

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали)

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія економіки та економічної думки» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

магістр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

032 історія та археологія  
спеціальності (напряму) \_\_\_\_\_

### 1. Опис навчальної дисципліни

#### 1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є

формування у студентів системи знань з порівняльного історико-економічного аналізу моделей розвитку світового господарства на основі аналітичного вивчення досвіду господарчої діяльності минулих епох та різних країн світу. Вивчення змісту провідних економічних вчень в конкретно історичних умовах їх виникнення і розвитку з метою систематизації економічних знань студентів.

#### 1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є вивчення історії економіки та економічних вчень як процесу пізнання еволюції та особливостей функціонування економічних систем, осмислення генези різних економічних поглядів, шкіл та течій.

#### 1.3. Кількість кредитів

3 кредити

#### 1.4. Загальна кількість годин

90 годин

|                                           |                                     |
|-------------------------------------------|-------------------------------------|
| 1.5. Характеристика навчальної дисципліни |                                     |
| Нормативна / за вибором                   |                                     |
| Денна форма навчання                      | Заочна (дистанційна) форма навчання |
| Рік підготовки                            |                                     |

|                                |      |
|--------------------------------|------|
| 5-й                            | -й   |
| Семестр                        |      |
| 10-й                           | -й   |
| Лекції                         |      |
| 32 год.                        | год. |
| Практичні, семінарські заняття |      |
| год.                           | год. |
| Лабораторні заняття            |      |
| год.                           | год. |
| Самостійна робота              |      |
| 58 год.                        | год. |
| Індивідуальні завдання         |      |
| год.                           |      |

### 1.6. Заплановані результати навчання

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

Знати: загальні соціально-економічні характеристики окремих періодів (етапів) світового господарства, соціально-економічні процеси розвитку світової економіки та окремих країн; шляхи і методи накопичення капіталу, розширення та удосконалення виробництва; основні закономірності виникнення та розвитку світової та вітчизняної економічної думки, економічні концепції основних шкіл і напрямків економічної думки, досягнення видатних вчених – економістів та їх внесок у розвиток економічної науки

Вміти: проводити аналіз, визначати тенденції на напрямки економічного розвитку в конкретно – історичні періоди; давати науково обґрунтовані оцінки досягнень економічної думки на різних історичних етапах її розвитку, користуватися категоріально – понятійним та термінологічним апаратом, що запропонований різними економічними школами; аналізувати тенденції та рівень економічного розвитку країн в певні історичні епохи; аргументовано робити висновки, вести полеміку та діалог.

## **2. Тематичний план навчальної дисципліни**

### **Розділ 1. Зародження та еволюція господарського життя, економічних зв'язків та економічних вчень в до індустріальну добу.**

Тема 1. Економіка первісного суспільства. Еволюція господарського життя Стародавнього світу та середньовіччя. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі та обміну. Лихварство – історична форма кредиту. Зміни власності. Розвиток господарства в Північному Причорномор'ї наприкінці I тис. до н. е. – початок I тис. н. е. Розвиток економічного життя в добу Київської Русі та період феодальної роздробленості.

Тема 2. Становлення економічної думки стародавнього світу і середньовіччя. Економічні вчення Ксенофонта, Платона, Аристотеля. Середньовічні схоласти. Фома Аквінський. Меркантилісти.

### **Розділ 2. Розвиток економіки світу та економічної думки в індустріальну та постіндустріальну епоху.**

Тема 1. Утвердження системи ринкової економіки в країнах Західної Європи в XVI – XIX ст. Великі географічні відкриття та їх соціально-економічні наслідки. Вплив ідей Реформації на розвиток капіталістичних відносин. Виникнення, типи і значення мануфактурного виробництва. Кредит та банківська справа. Процес початкового накопичення капіталу. Промисловий переворот, його наслідки і значення. Процес виникнення монополістичних об'єднань (промислово – фінансових груп). Розвиток розвитку капіталістичних відносин в Україні та Російській імперії, його особливості і протиріччя.

Тема 2. Виникнення класичної школи в економічній теорії. Критичний напрямок політичної економії. Марксистське вчення. Маржиналізм та становлення неокласичної традиції в економічній науці. Економічна думка та її представники в Україні.

Тема 3. Господарство провідних країн світу у міжвоєнний період. «Велика депресія»: причини виникнення, методи подолання, масштаби та наслідки. Економіка провідних країн світу у повоєнний період. Основні тенденції розвитку. Процеси глобалізації. Загальна характеристика економіки країн, що розвиваються.

Тема 4. Основні напрямки та загальна характеристика розвитку економічної теорії наприкінці XIX – XX ст.: кейсіанство, неолібералізм, інституціоналізм. Економічні концепції державного соціалізму.

### 3. Структура навчальної дисципліни

| Назви розділів і тем                                                                                                                                         | Кількість годин |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------|---|------|------|------|--------------|--------------|----|------|------|------|
|                                                                                                                                                              | денна форма     |              |   |      |      |      | заочна форма |              |    |      |      |      |
|                                                                                                                                                              | усього          | у тому числі |   |      |      |      | усього       | у тому числі |    |      |      |      |
|                                                                                                                                                              |                 | л            | п | лаб. | інд. | с.р. |              | л            | п  | лаб. | інд. | с.р. |
| 1                                                                                                                                                            | 2               | 3            | 4 | 5    | 6    | 7    | 8            | 9            | 10 | 11   | 12   | 13   |
| <b>Розділ 1. Зародження та еволюція господарського життя, економічних зв'язків та економічних вчень в до індустріальну добу.</b>                             |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 1. Економіка первісного суспільства. Еволюція господарського життя Стародавнього світу та середньовіччя. Виникнення та типи мануфактурного виробництва. |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 2. Становлення економічної думки стародавнього світу і середньовіччя.                                                                                   |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Разом за розділом 1                                                                                                                                          |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| <b>Розділ 2. Розвиток економіки світу та економічної думки в індустріальну та постіндустріальну епоху.</b>                                                   |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 1. Утвердження системи ринкової економіки в країнах Західної Європи в XVI – XIX ст. Процес початкового накопичення капіталу. Промисловий переворот.     |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 2. Виникнення класичної школи в економічній теорії.                                                                                                     |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 3. Господарство провідних країн світу у міжвоєнний період.                                                                                              |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |
| Тема 4. Основні напрямки та загальна характеристика розвитку економічної теорії наприкінці XIX – XX ст.: кейсіанство,                                        |                 |              |   |      |      |      |              |              |    |      |      |      |

|                                     |    |  |  |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
|-------------------------------------|----|--|--|--|--|----|--|--|--|--|--|--|
| неолібералізм,<br>інституціоналізм. |    |  |  |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
| Разом за розділом 2                 |    |  |  |  |  |    |  |  |  |  |  |  |
| <b>Усього годин</b>                 | 32 |  |  |  |  | 58 |  |  |  |  |  |  |

## 5. Самостійна робота Теми рефератів

| №<br>з/п | Назва теми                                                                                                | Кількість годин | Форма<br>контролю |
|----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|-------------------|
| 1.       | «Маржинальна революція» та її сутність                                                                    |                 | реферат           |
| 2.       | Основні напрямки інституціоналізму                                                                        |                 | реферат           |
| 3.       | Економічні ідеї німецької історичної школи XIX ст.                                                        |                 | реферат           |
| 4.       | Господарство країн Західної Європи у другій половині XIX – на початку XX ст.: основні тенденції та явища. |                 | реферат           |
| 5.       | Розвиток ринкових відносин в Російській імперії в пореформений період.                                    |                 | реферат           |
| 6.       | НЕП в Україні: особливості, кризи, історичне значення.                                                    |                 | реферат           |
| 7.       | Особливості розвитку господарства українських земель у другій половині XIX – початку XX ст.               |                 | реферат           |
| 8.       | Господарське життя у стародавньому Вавілонії, Асирії, Персії, Китаї.                                      |                 | реферат           |
| 9.       | Економіка стародавньої Греції.                                                                            |                 | реферат           |
| 10.      | Ремесло і торгівля в античному Римі.                                                                      |                 | реферат           |
| 11.      | Держава та відносини власності у античному суспільстві.                                                   |                 | реферат           |
| 12.      | Особливості економічного розвитку США в останній третині XX – на початку XXI ст.                          |                 | реферат           |
| 13.      | «Рейганоміка» та «тетчеризм»: політика і практика.                                                        |                 | реферат           |
| 14.      | Сутність і тенденції світового процесу глобалізації.                                                      |                 | реферат           |
| 15.      | Криза марксистської теорії.                                                                               |                 | реферат           |
| 16.      | Р. Лукас та його внесок у розвиток економічної теорії.                                                    |                 | реферат           |
| 17.      | Економічні погляди М. Фридмена.                                                                           |                 | реферат           |

|     |                                                                                                    |    |         |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|---------|
| 18. | Теорема Р. Коуза.                                                                                  |    | реферат |
| 19. | Фізіократи: сутність економічних поглядів.                                                         |    | реферат |
| 20. | Реформи Денсяопіна в Китаї та їх наслідки.                                                         |    | реферат |
| 21. | Колоніальний визиск народів Південної Америки після Великих географічних відкриттів.               |    | реферат |
| 22. | Виникнення та розвиток класичної економічної теорії.                                               |    | реферат |
| 23. | Вплив ідей Реформації на розвиток економічної активності в країнах Західної Європи в XVI – XIX ст. |    | реферат |
| 24. | Економічний розвиток Англії в XIX ст.                                                              |    | реферат |
|     | <i>Разом</i>                                                                                       | 58 |         |

## 8. Методи контролю

Контрольна робота, реферат, залік.

## 9. Розподіл балів, які отримують студенти

Залік

| Поточне тестування та самостійна робота |       | Сума |
|-----------------------------------------|-------|------|
| Контрольна робота 1                     | Залік |      |
| 40                                      | 60    | 100  |

T1, T2 ... T9 – теми розділів.

### Шкала оцінювання

| Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру | Оцінка за національною шкалою |               |
|----------------------------------------------------------------|-------------------------------|---------------|
|                                                                | для екзамену                  | для заліку    |
| 90 – 100                                                       | відмінно                      | зараховано    |
| 80-89                                                          | добре                         |               |
| 70-79                                                          |                               |               |
| 60-69                                                          | задовільно                    |               |
| 50-59                                                          |                               | не зараховано |
| 1-49                                                           | незадовільно                  |               |

## 10. Рекомендоване методичне забезпечення

### Базова література

1. Боев Ю. О., Боева С. Ю. Економічна історія. Західна Європа, Японія, США: Навч. посіб. – К., 2004.
2. Бор М. З История мировой экономики: конспект лекций. – М., 1998.
3. Бродель Ф. Материальная цивилизация и капитализм в 15 – 18 вв. В 3 т.. Т. 1 – 3. – М., 1996 – 1992.
4. Гуревичев М. М. Введение в мировую рыночную экономику (Гуманитарный сектор). – Х., 2006.
5. Економічна історія: курс лекцій. – К., 2002.
6. Злупко С. М. Економічна історія України. – К., 2006.
7. История мировой экономики. – М., 2002.
8. История экономики и экономической мысли. Уч. пособие. – Х., 2012.
9. История экономических учений (современный этап). – М., 2004.
10. Історія економічних учень: хрестоматія / за ред.. В. Д. Базилевича. – К., 2011.
11. Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней / Пер. с англ. – М., 2001.
12. Крип'якевич І. Всесвітня історія. – К., 1999.
13. Курс економічної історії: Навч. посіб. – Х., 2005.

14. Леонтьев В. Экономические эссе. – М., 1990.
15. Лисовицкий В. Н. История экономических учений. – Х., 2001
16. Лортикян Э. Л, История экономических реформ. Мировой опыт второй половины 19 – XX вв. – Х., 1999.
17. Міжнародні економічні відносини: історія міжнародних економічних відносин. – К., 1992.
18. Сакс Дж. Рыночная экономика и Россия / Пер. с англ. – М., 1994.
19. Україна і світ. Історія господарства від первісної доби і перших цивілізацій до становлення індустріального суспільства. – К., 1994.
20. Хейне П. Экономический образ мышления / Пер. с англ. – М., 1993.
21. Черкашина Н. К. экономическая история. Уч. пос. – К., 2003.
22. Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М. Сучасні економічні теорії. Підручник. – К., 2007.
23. Экономическая история мира. Т. 4. – М., 2006.
24. Экономическая история мира: Европа. Т. 2. – М., 2007.
25. Юхименко П. І. Економічна історія: підручник. – К., 2008.
26. Яременко О. Л. Переходные процессы в экономике Украины: институциональный аспект. – Х., 1997.

#### **Допоміжна література**

1. 100 лет русского предпринимательства: Из истории купеческих родов. – М., 1995.
2. Антология экономической классики / Т. Р. Мальтус, Дж. М. Кейнс, Ю. Ларин. – М., 1993.
3. Аристотель. Никомахова етика. Політика // Аристотель. Сочинения. – Т. 4. – М., 1983.
4. Блауг Марк. Экономическая мысль в ретроспективе. – М., 1994.
5. Булгаков С. Н. Философия хозяйства // булгаков С. Н. Сочинения в 2 т. Т. 2. – М., 1993.
6. Бухарин Н. И. Избранные произведения. – М., 1988.

7. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990. – С. 61 – 272.
8. Веблен Т. Теория праздного класса. – М., 1984.
9. Волосник Ю. П. Нова буржуазія України та розвиток приватнопідприємницької діяльності на фінансовому ринку в роки непу. – Х., 2002.
10. Волосник Ю. П. підприємці і приватне підприємництво в радянській державі в добу непу (на матеріалах України). – Х., 2014.
11. Зомбарт В. Современный капитализм. Т. 3. Хозяйственная жизнь в эпоху развитого капитализма. – М., Л., 1929.
12. История предпринимательства в России. Кн. 1. – М., 2000.
13. Калініченко В. В. селянське господарство України період непу. – Х., 1997.
14. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики. – М., 1989.
15. Конфуций. Уроки мудрости. – Х., 1998.
16. Лантух В. В. Становление и развитие торговли на Украине в 1921 – 1932 гг. – Х., 1992.
17. Ларин Ю. Частный капитал в СССР. – М. – Л., 1927.
18. Лященко П. История народного хозяйства СССР. В 3-х т. – М. 1954 –
19. Майбурда Е. М. Введение в историю экономической мысли. – М., 1996.
20. Маркс К. Капитал. – Т. 1. – М., 1974.
21. Маршалл А. Принципы политической экономии. Т. 1. – М., 1983.
22. Омэ К. «Глобальные форумы». – М., 1990.
23. Перхавко В. Первые купцы российские. – М., 2006.
24. Пиріг О., Черняк Д. Підприємництво в Україні від витоків до сьогодення. – К., 2011.
25. Платон. Государство. Законы. // Платон. Сочинения. – Т. 3. Кн. 1 -2. – М., 1973.
26. Портер Р. Международная конкуренция. – М., 1993.
27. Посошков И. Т. Книга о скудности и богатстве и другие сочинения. – М., 1951.

28. Правда Русская. Комментарии. – Т. 2. – М., 1947.
29. Правда Русская. Тексты. – Т. 1. – М., 1940.
30. Риккардо Д. начала политической экономии и налогового обложения. – М., 1959.
31. Россия неповская / под ред. А. Н. Яковлева. – М., 2002.
32. Смит А. исследование о природе и причинах богатства народов. – М., 1962.
33. Туган – Барановский М. И. основы политической экономии. – М., 1917.
34. Хайек Ф. А. Дорога к рабству. – М., 1995.
35. Хайек Ф. А. Пагубная самонадеянность. – М., 1992.
36. Шепелев Л. Е. Акционерные компании в России. – Л., 1973.
37. Шумпетер Й. Капитализм, социализм, демократия. – М., 1995.
38. Шумпетер Й. Теория экономического развития // Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры. – М., 1982.
39. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. Т 1- 4. – М., 1972 – 1980.

## Питання до заліку

1. Меркантилізм та його представники.
2. Економічні погляди Ф. Аквінського.
3. Внесок М. Туган – Барановського у розвиток української економічної думки.
4. Монополістичний етап розвитку капіталізму.
5. Економічні погляди фізіократів.
6. Харківський економіст Є. Г. Ліberman та його внесок у розробку господарської реформи 1965 р.
7. Промислова революція XIX ст., її особливості та наслідки.
8. Вплив Великих географічних відкриттів на соціально-економічний розвиток країн західної Європи.
9. Процес початкового накопичення капіталу в країнах Західної Європи, його перебіг, особливості і наслідки.
10. Реформація та її вплив на розвиток приватного підприємництва в Західній Європі XVI – XIX ст.
11. Виникнення класичної економічної школи та її представники.
12. Розвиток економічної думки в стародавній Греції.
13. Економічне вчення марксизму.
14. Макроекономічна теорія Дж. М. Кейнса.
15. Економічна теорія державного соціалізму та її представники.
16. Інституціоналізм, його характеристики та представники.
17. Мануфактурне виробництво та його типи.
18. Економічна думка у стародавній Греції та Римі. Ксенофонт, Платон, Аристотель, Катон.
19. Економічні ідеї середньовічних схоластів.
20. Економічні ідеї рабовласницьких держав стародавнього Сходу.
21. Основні школи маржиналістського напрямку.
22. Економічна система А. Сміта.
23. Економічне вчення Д. Рікардо.

- 24.Економічні ідеї Ж. – Б. Сея.
- 25.Розвиток ринкових відносин в Наддніпрянській Україні: друга половина XIX – початок XX ст.
- 26.Основні положення концепції «нового індустріального суспільства» Дж. К. Гелбрейта.
- 27.Сутність соціологічного інституціоналізму Ф. Перру.
- 28.Теорія «суспільного вибору» та її представники.
- 29.Неоінституціоналізм: ідеї та представники.
- 30.«Теорема Коуза».
- 31.Економічні погляди Р. Хейлбронера.
- 32.Теорії технологічного детермінізму: сутність і підходи.
- 33.«Теорія праздного класу» Т. Веблена.
- 34.«Теорія раціональних очікувань» та її представники.
- 35.Теорія цикла Р. Лукаса.
- 36.Економіка країн далекого Сходу та південної Азії і основні тенденції розвитку у другій половині XX – на початку XXI ст.
- 37.Особливості промислової революції в країнах Європи і Північної Америки: сутність і наслідки.
- 38.Економічні ідеї в працях представників німецької історичної школи.
- 39.Економічні ідеї Ф. Ліста.
- 40.Виникнення та еволюція класичної школи політичної економії.
- 41.Мануфактурний період промислового виробництва в Україні.
- 42.Монетаристський напрямок економічної думки.
- 43.Фрайбурзька школа. Неоліберальна доктрина «соціального ринкового господарства».
- 44.Розвиток приватного підприємництва в Україні в добу непу.
- 45.Теорія і практика сучасного монетаризму.
- 46.Економічні погляди Ф. Хайєка.
- 47.Економічні ідеї І. Шумпетера.
- 48.«Велика депресія» в країнах Заходу та пошуки виходу.

- 49.Бретон – Вудська система валютних відносин.
- 50.Державна соціалістична планово-директивна економіка: створення, функціонування та методи управління.
- 51.Розвиток економіки провідник країн світу у другій половині XIX – на початку XX ст.
- 52.Основні тенденції розвитку економіки країн, що розвиваються.
- 53.Корпоративна організація середньовічного ремесла.
- 54.Економічний розвиток сучасної України: основні проблеми та тенденції розвитку.
- 55.Лихварство як історична форм кредиту та його розвиток в Київській Русі та польсько-литовську добу.
- 56.Виникнення банківської справи у добу Середньовіччя в Західній Європі.
- 57.Купецькі торгівлі об'єднання Європи в середні віки.
- 58.Іноземний капітал в Україні та Російській імперії наприкінці XIX – початку XX ст.
- 59.«Руська правда» про підприємницьку етику.
- 60.Біржі: виникнення та їх роль в економічному житті.
- 61.Акціонерна форма підприємництва: виникнення та розвиток.
- 62.Монополістичні об'єднання Європи та Північної Америки наприкінці XIX – початку XX ст.
- 63.Торгівля в Київській Русі IX – поч.. XIII ст.: основні напрямки розвитку.
- 64.Персоналії українських підприємців XIX – початку XX ст.
- 65.Тіньова економіка в радянській державі: причини виникнення, функціонування, головні сегменти.
- 66.Глобалізація: основні проблеми та тенденції розвитку.
- 67.Джон Ло та його фінансова діяльність у Франції.
- 68.Б. Мандевіль та його економічні ідеї.
- 69.Буагільбер та його внесок в розвиток економічної думки.
- 70.Економічні ідеї Д. Юма.